

”

Приходько В., Томенко О., Вілянський В. Основні положення психологічної концепції зміцнення професійного здоров'я працюючих та критика пропонованого підходу. *Освіта. Інноватика. Практика*, 2023. Том 11, № 3. С. 24-31. DOI: 10.31110/2616-650X-vol11i3-004

Prykhodko V., Tomenko O., Vilyanskiy V. Osnovni polozhennia psykhologichnoi kontseptsii zmitsnennia profesiinoho zdorovia pratsiuiuchykh ta krytyka proponovanoho pidkhodu [Main provisions of the psychological concept of strengthening the occupational health of workers and criticism of the proposed approach]. *Osvita. Innovatyka. Praktyka – Education. Innovation. Practice*, 2023. Vol. 11, No 3. S. 24-31. DOI: 10.31110/2616-650X-vol11i3-004

УДК 796.035:613(945)

DOI: 10.31110/2616-650X-vol11i3-004

Володимир ПРИХОДЬКО

Придніпровська державна академія фізичної культури і спорту, Україна

<https://orcid.org/0000-0001-6980-1402>

KomandaODI@ukr.net

Олександр ТОМЕНКО

Сумський державний педагогічний університет імені А.С.Макаренка, Україна

<https://orcid.org/0000-0002-1097-965X>

rehabsc.tt@gmail.com

Володимир ВІЛЯНСЬКИЙ

Національний технічний університет «Дніпровська політехніка», Україна

<https://orcid.org/0000-0002-2550-2643>

v.vilyansky@gmail.com

ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНОЇ КОНЦЕПЦІЇ ЗМІЦНЕННЯ ПРОФЕСІЙНОГО ЗДОРОВ'Я ПРАЦЮЮЧИХ ТА КРИТИКА ПРОПОНОВАНОГО ПІДХОДУ

Анотація. У «Концепції розвитку системи громадського здоров'я» відмічено, що радянська система охорони здоров'я зберіглася у незмінному вигляді. Ця система практично ігнорує потреби здорового населення, що не дає змоги стримувати та комплексно впливати на підвищення рівня неінфекційних захворювань. Тож у Концепції відмічено, що існує необхідність у нових підходах та розробці програм розв'язання проблем у сфері громадського здоров'я, оскільки наявна система медичної допомоги в Україні не передбачає профілактичної складової частини. Нашу увагу привернула наукова праця [4], в якій подана узагальнююча психологічна концепція і програми зміцнення професійного здоров'я працюючих. Мета дослідження полягає у аналізі основних положень Health Management, заснованому на психологічній концепції зміцнення здоров'я працюючих, а також змістовній критиці пропонованого підходу. Показано, що програми зміцнення професійного здоров'я фахівців – це комплекс заходів фірми організаційного та індивідуального характеру, спрямованих на профілактику стресу та формування способів боротьби з їх наслідками. І. А. Бурлакова відмічає, що наповнення змістом програми професійного самозбереження є процесом достатньо індивідуальним, тут не може бути назавжди заданих рішень. У цілому погоджуючись з пропонованим підходом до зміцнення професійного здоров'я з боку фірми, звернемо увагу на його складові, які знаходяться на рівні сподівань, а не плану дій. Це використані словосполучення, не забезпечені відповідними заходами у змісті концепції: «інстинкт самозбереження», «стимулювання здорового способу життя», «готовність до постійного само змінювання» тощо. Нами доведено, що до порядку денного поставлена тема непрофесійної фізкультурної освіти (НпФО) здобувачів вищої освіти, яка натомість сприяє включенню особистості у будівництво власного здоров'я - Bbuilding one's own health.

Ключові слова: здоров'я; концепція зміцнення професійного здоров'я; непрофесійна фізкультурна освіта; будівництво власного здоров'я.

Volodymyr PRYKHODKO

Dnipro State Academy of Physical Culture and Sports, Ukraine

<https://orcid.org/0000-0001-6980-1402>

KomandaODI@ukr.net

Oleksandr TOMENKO

Sumy State Pedagogical University named after A.S. Makarenko, Ukraine

<https://orcid.org/0000-0002-1097-965X>

rehabsc.tt@gmail.com

Volodymyr VILYANSKIY

Dnipro University of Technology, Ukraine

<https://orcid.org/0000-0002-2550-2643>

v.vilyansky@gmail.com

MAIN PROVISIONS OF THE PSYCHOLOGICAL CONCEPT OF STRENGTHENING THE OCCUPATIONAL HEALTH OF WORKERS AND CRITICISM OF THE PROPOSED APPROACH

Abstract. In the «Concept of Development of the Public Health System» it is noted that the Soviet health care system has remained unchanged. This system practically ignores the needs of a healthy population, which makes it impossible to contain and comprehensively influence the increase in the level of non-infectious diseases. Therefore, the Concept notes that there is a need for new approaches and the development of programs for solving problems in the field of public health, since the existing system of medical care in Ukraine does not include a preventive component. Our attention was drawn to the paper [4], in which a generalizing psychological concept and programs for strengthening the professional health of workers are presented. The purpose of the study is the analysis of the main provisions of Health

Management, based on the psychological concept of improving the health of workers, as well as a substantive criticism of the proposed approach. It is shown that programs to strengthen the professional health of specialists are a set of company measures of an organizational and individual nature, aimed at stress prevention and the formation of methods of combating their consequences. I. A. Burlakova notes that the content of the professional self-preservation program is an individual process, there cannot be permanently set solutions. In general, agreeing with the proposed approach to strengthening professional health on the part of the company, let's pay attention to its components, which are at the level of expectations, and not an action plan. These are used phrases that are not provided with appropriate measures in the content of the concept: «instinct of self-preservation», «stimulation of a healthy lifestyle», «readiness for constant self-change» etc. We have proven that the topic of non-professional physical education (NpFE) of students is on the agenda, which instead contributes to the inclusion of the individual in the construction of own health.

Key words: health; concept of strengthening the professional health; non-professional physical education; building one's own health.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Поняття «здоров'я» – «health – *англ.*» означає цілісність (коренем виступає слово *hal* – *ціль*). Відомі більше 300 визначень «здоров'я». На думку П. І. Калью [10], все різноманіття характеристик здоров'я може бути зведене до таких концепцій, як медична, біомедична, біосоціальна і ціннісно-соціальна моделі. Відтак, сучасна наука дотримується цілісного погляду на здоров'я людини як феномен, що інтегрує фізичну, психічну (розумову), соціальну (суспільну) і духовну складові.

До сфери фізичного здоров'я включають такі чинники, як індивідуальні особливості анатомічної будови тіла, перебіг фізіологічних функцій організму в різних умовах спокою, руху, довкілля, а також рівень фізичного розвитку органів і систем організму. Психічне здоров'я – згідно з зауваженням Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ), це стан добробуту, при якому людина може реалізувати свій власний потенціал, справлятися зі звичайними життєвими стресами, продуктивно працювати [3]. Духовне здоров'я залежить від духовного світу особистості, зокрема впливу таких складових духовної культури людства як освіта, наука, мистецтво, релігія, мораль та етика. Соціальне здоров'я пов'язане з економічними чинниками, стосунками з сім'єю, інституціями, з якими утворюються соціальні зв'язки, працею, відпочинком, побутом тощо [4, с. 42-43].

Успадкована з радянського періоду комплексна модель М. О. Семашка була спрямована на утримання лікарень, характеризувалася фрагментарним управлінням, зосередженим переважно на лікуванні нетяжких гострих станів та фактичною відсутністю профілактики [12]. Нашу увагу привернула дисертація І. А. Бурлакової [4]. Вона є авторкою узагальнюючої психологічної концепції і програми зміцнення професійного здоров'я працюючих та підвищення їх стійкості до стресу. У якості вихідного положення вона обстоює твердження, що цей процес повинен не фрагментарно впливати на цю життєво важливу сферу професіонала фірми/корпорації, але з використанням системного підходу – тобто комплексного управління станом здоров'я їхніх працівників.

Health Management – практика управління з боку фірми здоров'ям персоналу це комплекс заходів, що має включати розвиток інфраструктури, оздоровчих програм, добровільного медичного страхування, корпоративної культури в компанії і т. д. [5]. Правильно організована система менеджменту професійного здоров'я може бути одним з інструментів успішної кадрової політики суб'єктів господарської діяльності. Водночас дана системна практика має свої недоліки, аналіз та врахування яких може суттєво вплинути на ефективність стратегії збереження здоров'я працівників та продуктивність їх праці завдяки зменшенню часу, витраченого на лікарняні.

Мета статті полягає у аналізі основних положень системи Health Management (управління здоров'ям) на базі психологічної концепції зміцнення здоров'я працюючих, а також змістовний критиці пропонованого підходу.

Методи: аналіз науково-методичної літератури, синтез, методи узагальнення, індукції, дедукції, порівняння.

Виклад основного матеріалу.

І. А. Бурлакова відмічає, що наповнення конкретним змістом програми професійного самозбереження є процесом достатньо індивідуальним, адже тут не може бути раз і назавжди заданих стандартних рішень. Між тим, вона визначає ряд пунктів такої програми для особистості, які орієнтовані на підтримку фізичного та психічного здоров'я фахівців економічної сфери. До них належать: готовність до постійного самозмінювання; внутрішня відповідальність за власне здоров'я; здатність жити в злагоді з самим собою, внутрішня збалансованість; оволодіння прийомами самовідновлення після перевантажень; вироблення адекватних засобів подолання небажаних станів; оволодіння прийомами психічної саморегуляції і нормалізації рівня працездатності, усунення наслідків професійного стомлення тощо [9].

У цілому погоджуючись з пропонованим підходом до зміцнення професійного здоров'я з боку фірми, звернемо увагу на такі складові, які знаходяться на рівні сподівань, а не плану дій, що має перспективу його реалізації. Це використані словосполучення, не забезпечені відповідними заходами у змісті концепції: «інстинкт самозбереження», «стимулювання здорового способу життя», «готовність до постійного само змінювання» тощо. Використання цих припущень, не забезпечених засобами впливу/управління як з боку фірми, так і відповідно самої працюючої особи, ставить під сумнів

результативність пропонованої автором концепції [4, с. 182]. А чи багато з випускників вишів здатні на такі дії?

Розуміючи незавершеність свого підходу, авторка пише: «...Проблема полягає в тому, що заходи, які роботодавець застосовує в даний час є малоефективними або не здатними вплинути на реальний стан професійного здоров'я: зазначені вище фактори, які на думку персоналу сприятимуть позитивному впливу на їх особисте здоров'я, є неповноцінними. У багатьох випадках наявність абонементу в спортивний зал або можливість його безкоштовного отримання не є стимулом для відвідування та занять спортом» [4, с. 165].

Складовими системи Health Management є: усебічне дослідження професійних ризиків, проведення стрес-аудиту та створення план превентивних заходів для зниження захворюваності [5] (рис 1).

Рис. 1. Складові системи Health Management [5], коли згідно психологічної концепції автора фірма/корпорація виступає суб'єктом, а її працівник об'єктом впливу для покращення стану здоров'я

Сутність обґрунтованого І. А. Бурлаковою підходу викладено у розділі «Системний програмно-цільовий проєкт формування та збереження професійного здоров'я фахівців економічної сфери» [4].

Авторкою запропонована «Модель стратегічної профілактики професійного здоров'я фахівців економічної сфери» з 5 етапів: діагностика, потужність, планування, впровадження та оцінка. *Діагностика* передбачає процес збору та аналізу інформації про потреби і ресурси фахівців економічної сфери з метою отримання уявлення про масштаби та контекст проблеми професійного здоров'я. Ця інформація має збиратися з використанням як кількісних, так і якісних методів, включати статистичні дані. *Потужність* передбачає аналіз ризиків і вибудовування їх за ступенем важливості. Ризик – це будь-яка можливість того, що небезпека заподіє шкоду. *Планування* передбачає вибір відповідних методів профілактики. На етапі *впровадження* застосовуються заходи профілактики. Саме на цьому етапі процесу потрібно особливо активно залучати фахівців. Наступний етап *оцінка виконаної роботи*. Коли оцінка ризиків здоров'ю проведена і вжито необхідних заходів, потрібно повторити процес, щоб дати оцінку, наскільки реорганізація поліпшила професійне становище працюючих, і наскільки ефективно вжиті заходи насправді захищають фахівців.

У рамках програмно-цільового проєкту формування та збереження професійного здоров'я фахівців економічної сфери розроблена програма соціально-психологічного супроводу забезпечення професійного здоров'я, основними напрямками якої є: психодіагностичне дослідження; консультативна робота; корекційно-розвиваюча робота; підвищення ефективності професійної діяльності фахівців економічної сфери.

І. А. Бурлакова формулює – програма соціально-психологічного супроводу забезпечення професійного здоров'я фахівців є багатоваріантною, залежить від спеціалізації професійної діяльності

фахівця, особливості його професійного потенціалу, індивідуальних соціально-психологічних характеристик та професійного досвіду [4, с. 318-319]. Пропонований І. А. Бурлаковою проєкт «включає в себе комплексні оздоровчі програми, які містять комбінацію провідних аспектів формування професійного здоров'я майбутніх фахівців економічної сфери. Зокрема, для студентів університетів економічного профілю професійної підготовки був розроблений тренінг-практикум з оптимізації способу життя «Самоменеджмент здоров'я» [4, с. 320-321], основними завданнями якого є: формування здорового життєвого стилю, конструктивних стратегій поведінки (запобігання факторів, що негативно впливають на здоров'я майбутніх фахівців), створення позитивної, творчої атмосфери, при якій можливе відкрите, довірливе спілкування, яке приносить радість і задоволення, повідомлення про вплив стресогенних факторів, причин та форм захворювань, пов'язаних з емоційним вигоранням, шляхи профілактики та одужання тощо.

Переходячи до основної частини критики концепції і зауважень методологічного рівня, відмітимо наступне. Аналіз літератури свідчить про дві парадигми впливу: 1) виховання на основі авторитаризму (на жаль, слабо активізує саму людину); 2) виховання на ґрунті власного потенціалу особи, що сприяє її відповідним діяльностям. Характеристику парадигм [11], яка демонструє їх відмінності, подаємо в табл. 1.

Таблиця 1.

Загальна характеристика основних парадигм впливу на особистість (за В. О. Киричуком)

№	Ідеї	Виховання на основі авторитаризму	Виховання на основі власного потенціалу особистості
1	Ідеї	Гегель, І. Кант, Гербарт	Аристотель, Ж. Ж. Руссо, К. Роджерс, А. Маслоу
2	Основні цінності	Непорушність прийнятих норм, принципів і правил в певній соціальній групі; обов'язок та відповідальність особи перед соціальною групою, колективом; традиції.	Саморозвиток, самореалізація; цілісність і унікальність особистості; співробітництво; любов до ближнього; творчість.
3	Засоби	Невербальні засоби впливу; словесні; образні; предметні.	Об'єкти природи; відкрите міжособистісне спілкування; твори літератури і мистецтва.
4	Методи	Обговорення, агітація, аргументація; опора на авторитарну і колективну думку; загроза покарання.	Стимулювання життєвої активності у процесі організації різних видів діяльності; діалог; дискусія; рефлексія
5	Переваги	Відпрацьовані технології, достатньо ефективні та прогнозовані; сприяє збереженню традицій.	Життєва активність особистості; увага індивідуальним особливостям вихованця, його розвитку та саморозвитку; самовиховання.
6	Недоліки	Залежність від компетентності та особистих характеристик вихователя; орієнтація вихованця на володіння знаннями, вміннями, навичками, а не на буття, існування (особистісний саморозвиток, самовдосконалення, творча діяльність; формалізована оцінка.	Порушення принципу системності та послідовності у навчанні; недостатній розвиток абстрактного, теоретичного мислення; недооцінка ролі вправ; закріплення вмінь; вольових зусиль для подолання труднощів.

Психологічна концепція зміцнення професійного здоров'я, як видно з поданого вище, влаштована за схемою фірма/корпорація - суб'єкт, а її фахівець - об'єкт впливу, відображає на практиці «виховання на основі авторитаризму».

На протидію авторитаризму і схильючись до виховання та освіти на основі розкриття і реалізації власного потенціалу, коли діяльна особистість постає як суб'єкт і об'єкт власних само змін, у т. ч. відносно свідомого управління станом свого здоров'я, сформулюємо такі доповнення методологічного змісту до поданого вище.

Екстремальні умови – це цілком об'єктивні фактори впливу на людину, у т. ч. виробничі, кліматичні тощо, які «виштовхують» її за комфортні межі життєдіяльності [1; 2; 14]. Їх у повсякденному житті називають «не нормальними», тобто мова про перебування поза засвоєними прийнятими нормами існування. Але якщо ці умови перестають сприйматись людиною як екстремальні, вони можуть стати для неї засвоєною нормою і звідси починається «нове життя».

Відтак, екстремальність ситуації, що виникла, припустимо у ході професійної діяльності, а радше її суб'єктивне сприйняття людиною, в значній мірі визначається станом її свідомості і готовності до адекватних дій. Адже людина являє собою єдність інтелектуального і соматичного, а у кожній особистості вплив цих складових на життєдіяльність суттєво різний. Необхідно чітко розділяти поняття «людина» і «організм», а також «середовище проживання» і «зовнішні умови життя». Лікар зустрічається з хворим, ставить діагноз і визначає тактику лікування. Тому і не виникає ситуація, яка б примусила лікарів поставити завдання формувати такі поняття, як «здоров'я» і «людина». Саме тому

лікарі кажуть «людина», але мають на увазі «організм», кажуть «середовище проживання», а мова йде про «зовнішні умови» - вони помилково розглядають середовище проживання як незалежне від людини. З огляду на подане можна припустити, що питання про набування здорового стану може бути поставлене до порядку денного лише для тієї людини, яка розвивається, а це неможливо без докладання нею значних свідомих зусиль. Видається, також, що тут мається на увазі людина, яка потрапляє у важкі і навіть екстремальні умови життя, включаючи виробничі ситуації, для якої важливо без втрат для психофізичного стану їх подолати, зберігаючи і навіть підвищуючи свій життєвий потенціал. Це означає, що розуміння і розрізнення, що таке «здоров'я», «медицина», «охорона здоров'я» і «будівництво власного здоров'я» потрібні тим само визначеним і діяльним особистостям, для яких гострим є питання так би мовити життєбудування для досягнення здорового стану.

Середовище проживання – сукупність усіх його (життя) проявів у індивіда. Це означає, що у будь-якої людини існує своє неповторне середовище проживання. Середовище проживання можна уявити, як таке, що ніби то «затиснуте» між внутрішнім світом людини і зовнішнім. Воно утворюється за допомогою відношення людини до світу, залежить від якості та її образу життя. Отже, характеристика фрагментів зовнішніх умов та їх значення для кожного фахівця, нехай вони і працюють в одній фірмі, будуть суттєво різні. [8; 17].

Життєтворення (ЖТ) у змісті життєдіяльності являє собою створення здібностей і здатностей до проживання власне рукотворного життя за рахунок використання свого інтелектуального потенціалу, у т. ч. створюючи відповідні ідеї та онтології щодо бажаних змін. Ідея має властивість надавати поштовх процесам мислення, вказуючи напрямок, куди йому рухатись. Ідеї часто є результатом інтуїції, тобто розуміння, яке не спирається на існуючі у людини знання і досвід. Життєбудування (ЖБ) – приєднання до створених за рахунок життєтворення ідей і образів майбутнього діяльності по втіленню цих створених новоутворень у життя. Таким чином, життєтворення за своєю суттю – само програмування, а ЖБ це реалізація цих проєктів і програм. Переходячи до будівництва власного здоров'я, діяльна людина у просторі ЖТ і ЖБ формує не лише програми життєдіяльності, а фактично, подальше життя, спрямоване на досягнення бажаного, уявленого стану власного здоров'я [6; 7; 16].

«Підйом» людини до стану творчого мислення про своє здоров'я, у сприйнятті ідей бути здоровим, створення необхідних онтологій («що таке, здоров'я для мене», «що таке, будівництво власного здоров'я» тощо), а також програм досягнення бажаного стану здоров'я та забезпечення їх реалізації – у цьому і полягає сенс розробленої нами концепції і педагогічної технології непрофесійної фізкультурної освіти (НпФО), важливого аспекту «Фізичного виховання» у вищій школі. Призначення НпФО - формування особи, здатної до антропотехнічних дій, у т. ч. до створення сприятливого для здоров'я середовища проживання. Мета НпФО - забезпечення єдності мислення і діяльності у само програмуванні і проживанні здорового життя [13; 15]. Стрижнем НпФО виступає антропотехніка, як «технологічна» область, яка має надавати технології і засоби розробки і реалізації відповідних програм поведінки, тут для практики будівництва власного здоров'я, або ж Building one's own health [16]. Антропотехніка це спосіб зміни людей, за якого особистість виступає одночасно і суб'єктом і об'єктом само змін. В основу пошуку придатних технік (продуманих, спланованих і виконаних дій) нею має бути покладений (запозичений від будівничих власного здоров'я або ж самостійно утворений) ідеал організації життя, коли само визначена, відповідальна і діяльна людина будує власне життя, починаючи з періоду юнацтва.

Відтак, НпФО – це сучасний педагогічний процес, який розглядаємо як складову частину дисципліни «Фізичне виховання» у вищій освіті, яка і є реальним відображенням ідей дієвої охорони здоров'я. У вказаний спосіб НпФО сприяє поширенню здорового способу життя сучасного, різнобічно освіченого випускника закладу вищої освіти, здатного до будівництва власного здоров'я - Building one's own health [21; 22; 23; 24].

Виходячи з поданого, не зовсім зрозумілою на практиці є теперішня назва медичної галузі, а саме «охорона здоров'я». Представники медичної галузі супроводжують людину усе життя, вони прагнуть виявити захворювання на ранніх стадіях та його лікувати. Але згадаймо визначення здоров'я людини, яке використовує ВООЗ: здоров'я є станом повного фізичного, душевного та соціального добробуту, а не лише відсутністю хвороб та фізичних дефектів. З визначення очевидно, що здоров'я і відсутність захворювань це не тотожні стани людини. Не потребує також якогось доведення той факт, що поняття «хвороба» як відхилення від норми існує, тоді як визнаного поняття «здоров'я» немає.

Згідно положення, яке ми обстоюємо, крок розвитку людини забезпечується переходом від однієї якості життя до іншої, зазвичай внаслідок її освіти, чому має посприяти НпФО, як складова «Фізичного виховання». Якість життя визначається тими цінностями, які в неї «вкладаються» (може бути, наприклад, споживацькою, альтруїстичною, громадянською тощо). В умовах плюралізму думок і дій образ життя може змінюватись, але це не завжди розвиток особи, інколи це так би мовити «мавпування», тобто слідування моді, тій людині, на яку хочеться бути схожим. При цьому лише сама

мисле діяльність (МД) людини спрямовує її свідомі і сталі дії на змінення образу життя і забезпечує нову якість її життєдіяльності, а відтак МД виступає надійним засобом зміни життєдіяльності (ЖД) [6; 21; 23]. Таким чином, життя власне людське, не зведене до підтримки самого лише біологічного існування, існує лише тоді, коли людина будує себе сама, у тому числі своє власне здоров'я, а для цього їй потрібні мислення і розуміння.

Життя людини характеризують якість життя, образ життя, а також середовище проживання, у якому образ життя реалізують. Образ життя - це особлива одиниця його організації, яка задає відповідну індивідуальну програму життєдіяльності. Він діє «подібно магніту», що спрямовує у свій бік і тягне до себе металеву тирсу. Виходячи з цього, образ життя це сукупність усіх залучених його проявів у індивіда.

А це означає, що людина, разом з її інтелектуальною сферою і організмом не лише природне, але насправді штучно-природне утворення, яке утворилось внаслідок образу життя. Відтак, необхідно мають бути педагогічні проекти сприяння формуванню діяльнісного відношення, бажано ще молодій людині, до організації власної життєдіяльності [13; 16; 24]. Хоча треба розуміти, людина, у якій на її думку допоки все влаштовано як треба, не буде замислюватись про зміну образу свого життя. В іншому ж випадку вона ладна щось змінювати у своєму житті, але вибір має бути зроблений особистістю відповідально, у т. ч. з урахуванням існуючих зовнішніх умов. Для цього потрібно співвідносити індивідуальні програми з програмами більшого масштабу. Наприклад, поєднувати зусилля і дії керівників фірм і корпорацій, що містяться у психологічній концепції зміцнення професійного здоров'я працюючих, і зусилля будівничого власного здоров'я - The builder of one's own health.

Сучасна психологія та педагогіка відчули необхідність запровадження суб'єктно-поведінкового підходу до організації навчально-виховного процесу, оскільки розвиток детерміновано не лише зовнішніми умовами, а й внутрішніми факторами розвитку особистості. Як бачимо, бути суб'єктом бажаних само змін - це означає: бути джерелом свідомої і вольової активності, спланованих дій, думок, цінностей і смислів; хотіти і могли починати новий причинний ряд з самого себе, виходити за межі вже освоєного; бути спроможним відповідально перетворювати світ і себе у ньому за власними проектами, враховуючи природні і соціальні закони і умови існування. Саме на це і спрямована НпФО - на формування будівничого власного здоров'я

Висновки і перспективи подальших досліджень.

Доведено, що до порядку денного у темі охороні здоров'я як такої, до якої має бути долучена сама людина, поставлена тема її освіти, яка не вичерпується опануванням знань, натомість сприяє включенню особистості у будівництво власного здоров'я - Bbuilding one's own health. Охорону здоров'я можна уявити як комплекс, що увібрав у себе різні за конструкцією і змістом механізми (ідеї, медичні заклади, способи поведінки), пов'язані з турботою особистості про стан здоров'я. Мова йде про процеси непрофесійної фізкультурної освіти у вищій школі. Потрібно також розрізнявати непрофесійну фізкультурну освіту (процес, який сприяє започаткуванню оздоровчих діяльностей само визначеної людини) і фізкультурну освіченість особистості - відповідний стан вмотивованої і діяльної людини. Мова тут про свідому діяльність з охорони здоров'я - відхід фізкультурно-освіченої і діяльної людини, яка бере відповідальність за своє здоров'я, від непродуктивної практики самого лише медичного обслуговування у відповідних фахівців та в медичних закладах.

Крок розвитку людини забезпечується переходом від однієї якості життя до іншої, зазвичай внаслідок її освіти. Якість життя визначається тими цінностями, які в неї «вкладаються» (може бути споживацькою, альтруїстичною, громадянською, творчою тощо). В умовах плюралізму думок і дій образ життя може змінюватись, але це не завжди розвиток особи, інколи це так би мовити «мавпування», тобто слідування моді, або людині, на яку хочеться бути схожим. При цьому лише сама мисле діяльність людини спрямовує її свідомі і сталі дії на змінення образу життя і забезпечує нову якість її життєдіяльності.

У такий спосіб відповідне поняття і практика будівництва власного здоров'я проблематизують, тобто ставлять під сумнів існуюче розуміння парадигматики охорони здоров'я, медицини, психології і педагогіки. А отже подані положення являються одним з найбільш перспективних щодо освіти і підготовки як лікарів, так і викладачів нового типу з «Фізичного виховання» для вищої школи. Розроблена концепція і технологія непрофесійної фізкультурної освіти, будучи новою складовою «Фізичного виховання» у вищій школі, як раз і здатна перевести особистість до стану відповідального за свій стан будівничого власного здоров'я - The builder of one's own health.

Перспектива подальших досліджень пов'язана з обґрунтуванням змісту науково-методичного забезпечення навчального процесу з непрофесійної фізкультурної освіти здобувачів вищої освіти. А також професійної підготовки майбутніх викладачів «Фізичного виховання» з непрофесійної фізкультурної освіти у закладах вищої освіти.

Список використаних джерел

1. Приходько В. В., Томенко О. А., Чернігівська С. А. *Авторське свідоцтво про реєстрацію авторського права на монографію «Освітні ефекти фізичної культури : монографія. Дніпро : Інновація, 2021. 528 с.»*. № 113807. Дата реєстрації 15.07.2022 р.
2. Приходько В. В., Салов В. О., Чернігівська С. А., Вілянський В. М., Кравченко К. Г. *Авторське свідоцтво про реєстрацію авторського права на монографію «Реформа фізичного виховання майбутніх бакалаврів у вітчизняній вищій школі (компетентнісний підхід) : монографія. Дніпро : Інновація, 2021. 350 с.»*. № 104177. Дата реєстрації 20.04.2021 р.
3. Алиева М. Б., Бейбутова А. М., Чубанова Г. Р., Цахаева А. А. *Психология здоровья*. Киев, 2017. 100 с.
4. Бурлакова І. А. Соціально-психологічні основи професійного здоров'я фахівців економічної сфери : дис. ...д-ра псих. н. : 19.00.05. Северодонецьк, 2018. 435 с.
5. Бурлакова І. А. Управління здоров'ям персоналу як інструмент успішної кадрової політики суб'єктів господарювання : матер. Міжнар. наук.-практ. конф. «Перспективи управлінської діяльності суб'єктів господарювання в контексті економічної безпеки», 29-31 березня 2013 р., м. Черкаси. Черкаси : Вид-во ПП Чабаненко Ю.А., 2013. С. 271-273.
6. Вілянський В. М., Висоцька О. Є., Приходько В. В. *Будівництво власного здоров'я: від філософії до практики* : навч. посібник / заг. ред. О. Є. Висоцької. Дніпропетровськ : Національний гірничий університет, 2011. 196 с.
7. Вілянський В. М., Приходько В. В., Чернігівська С. А. *Управління власним здоров'ям (в аспекті непрофесійної фізкультурної освіти)* : навч. посібник. Дніпропетровськ : Національний гірничий університет, 2012. 124 с.
8. Іпатов А. В., Приходько В. В., Чернігівська С. А., Канюка Є. В. Антропний принцип ерітелія у медичній практиці і формуванні будівничих власного здоров'я. *Український вісник медико-соціальної експертизи. Науковий журнал*. Дніпро, 2018. № 1 (29). С. 3-10.
9. *Кадри забезпечують успіх*. URL : <http://www.vz.kiev.ua/?p=3813>
10. Калью П. И. *Сущностная характеристика понятия «здоровье» и некоторые вопросы перестройки здравоохранения: обзорная информация*. Москва : ВНИИМИ, 1988. 69 с.
11. Киричук В. О. Педагогічне проектування як основа управління розвитком особистості учня. *Освіта та розвиток обдарованої особистості*. 2013. № 8-9 (15-16) /08-09. С. 90-95.
12. *Концепція розвитку системи громадського здоров'я*. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 30 листопада 2016 р. № 1002-р. URL : <https://www.kmu.gov.ua/npras/249618799>.
13. Марченко О. Ю., Приходько В. В., Малий В. В. *Креативна валеологія. Концепція і педагогічна технологія формування студентів як будівничих власного здоров'я* : навч. посібник. Полтава: РВВ ПУЕТ, 2011. 251 с.
14. Москаленко Н., Пічурін В., Приходько В. Антропний принцип ерітелія і проблема мотивації у фізичному вихованні студентів. *Спортивний вісник Придніпров'я*. 2019, № 4. С. 149-159. DOI: 10.32540/2071-1476-2019-4-160.
15. Приходько В. Особливості методології дослідження, результатом якого стало обґрунтування фізкультурної освіти особи. *Спортивний вісник Придніпров'я*. 2022. № 1. С. 111-117. DOI: 10.32540/2071-1476-2022-1-111.
16. Приходько В., Бочелюк В., Шевяков О., Малий В. *Педагогічна антропологія і вища школа* : навч. посібник. Дніпропетровськ : Пороги, 2008. 350 с.
17. Приходько В., Вілянський В., Чернігівська С. Неспецифічні засоби впливу на формування фізкультурної діяльності особистості. *Спортивний Вісник Придніпров'я*. 2022. № 2. С. 73-85. DOI: 10.32540/2071-1476-2022-2-073
18. Приходько В. В., Дзюбенко М. І., Чернігівська С. А. Обґрунтування потреби освітньої складової «Фізичного виховання» здобувачів вищої освіти (історичний аспект). *Перспективи та інновації науки. Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина»*. 2022. № 6(11). С. 309-318. DOI: 10.52058/2786-4952-2022-6(11)-309-318.
19. Приходько В. В., Луковська О. Л., Чернігівська С. А. Підвалини реформи дисципліни «Фізичне виховання» у контексті вимог компетентнісного підходу. *Науковий часопис Національного педагогічно-го університету імені М.П. Драгоманова. Серія 15 Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (Фізична культура і спорт)*. Вип. 7 (115) 19. Київ, 2019. С. 65-71.
20. Приходько В. В., Луковська О. Л., Чернігівська С. А. Обґрунтування вимог до обсягу спеціальних компетентностей бакалаврів з фізичного виховання. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 15 Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (Фізична культура і спорт)*. Вип. 7 (115) 19. Київ, 2019. С. 71-77.
21. Приходько В., Салов В., Чернігівська С., Вілянський В., Кравченко К. *Реформа фізичного виховання майбутніх бакалаврів у вітчизняній вищій школі (компетентнісний підхід) : монографія ; вид. друге виправлене та доп.* Дніпро : Інновація, 2021. 350 с.
22. Приходько В. В., Самойлов М. Г., Шабанова Ю. О. *Фізична культура і психофізичний тренінг студентів: від теорії до практики* : навч. посібник. Дніпропетровськ : НГУ, 2014. 274 с.
23. Приходько В., Томенко О., Чернігівська С. *Освітні ефекти фізичної культури : монографія. Дніпро : Інновація, 2022. 528 с.*
24. Приходько В. В., Черниговская С. А., Дзюбенко Н. И. Физкультурная деятельность как главный результат занятий физической культурой. *Физическая культу-ра и спорт в современном мире. К 70-летию факультета физического воспитания*. Гомель. 2019. С. 146-149.

References

1. Author's certificate of copyright registration for the monograph «Educational effects of physical culture: monograph. Dnipro: Innovation, 2021. 528 p.». No. 113807. Date of registration 07/15/2022. Authors V. V. Prykhodko, O. A. Tomenko, S. A. Chernihivska.

2. Author's certificate of copyright registration for the monograph «Reform of physical education of future bachelors in the national higher education institution (competency approach): monograph. Dnipro: Innovation, 2021. 350 p.». No. 104177. Date of registration 04/20/2021. Authors V. V. Prykhodko, V. O. Salov, S. A. Chernihivska, V. M. Vilyansky, K. G. Kravchenko.
3. Alieva M. B., Beibutova A. M., Chubanova G. R., Tsakhaeva A. A. Psychology of health. Kyiv, 2017. 100 p.
4. Burlakova I. A. Social and psychological foundations of professional health of specialists in the economic sphere: dissertation. ... Dr. psych. N. : 19.00.05. Severodonetsk, 2018. 435 p.
5. Burlakova I. A. Personnel health management as a tool for successful personnel policy of business entities: mater. International science and practice conf. «Prospects of management activity of business entities in the context of economic security», March 29-31, 2013, Cherkasy. Cherkasy: Yu. A. Chabanenko Publishing House, 2013. P. 271-273.
6. Vilyansky V. M., Vysotska O. E., Prykhodko V. V. Building one's own health: from philosophy to practice: education. guide / general ed. O. E. Vysotska. Dnipropetrovsk: National Mining University, 2011. 196 p.
7. Vilyanskyi V. M., Prykhodko V. V., Chernihivska S. A. Management of one's own health (in the aspect of non-professional physical education): training. manual. Dnipropetrovsk: National Mining University, 2012. 124 p.
8. Ipatov A. V., Prykhodko V. V., Chernihivska S. A., Kanyuka E. V. The anthropic principle of epimelia in medical practice and the formation of building blocks of one's own health. *Ukrainian Herald of Medical and Social Expertise. Scientific journal*. Dnipro, 2018. No. 1 (29). P. 3-10.
9. Personnel ensure success. URL: <http://www.vz.kiev.ua/?p=3813>
10. Kalyu P. I. Essential characteristics of the concept of "health" and some issues of restructuring health care: an overview. Moscow: VNIIMI Publ., 1988. 69 p.
11. Kyrychuk V. O. Pedagogical design as a basis for managing the development of the student's personality. *Education and development of a gifted personality*. 2013. 8-9 (15-16) /08-09. P. 90-95.
12. The concept of development of the public health system. Decree of the Cabinet of Ministers of Ukraine of November 30, 2016 No. 1002. URL : <https://www.kmu.gov.ua/npas/249618799>
13. Marchenko O. Yu., Prykhodko V. V., Maly V. V. Creative valeology. The concept and pedagogical technology of forming students as builders of their own health: teaching. manual. Poltava: RVV PUET, 2011. 251 p.
14. Moskalenko N., Pichurin V., Prykhodko V. The anthropic principle of epimelia and the problem of motivation in physical education of students. *Sports Bulletin of the Dnieper Region*. 2019, No. 4. P. 149-159. DOI: 10.32540/2071-1476-2019-4-160.
15. Prykhodko V. Peculiarities of the research methodology, the result of which was the substantiation of a person's physical education. *Sports Bulletin of the Dnieper Region*. 2022. No. 1. P. 111-117. DOI: 10.32540/2071-1476-2022-1-111
16. Prykhodko V., Bochelyuk V., Shevyakov O., Maly V. Pedagogical anthropology and higher school: teaching. manual. Dnipropetrovsk: Porogy, 2008. 350 p.
17. Prykhodko V., Vilyanskyi V., Chernihivska S. Non-specific means of influence on the formation of physical activity of the individual. *Sports Bulletin of the Dnipro region*. 2022. No. 2. P. 73-85. DOI: 10.32540/2071-1476-2022-2-073
18. Prykhodko V.V., Dzyubenko M.I., Chernihivska S.A. Justification of the need for the educational component of «Physical Education» for students of higher education (historical aspect). *Perspectives and innovations of science. Series «Pedagogy», Series «Psychology», Series «Medicine»*. 2022. No. 6(11). P. 309-318. DOI: 10.52058/2786-4952-2022-6(11)-309-318.
19. Prykhodko V. V., Lukovska O. L., Chernihivska S. A. Foundations of the reform of the discipline «Physical education» in the context of the requirements of the competence approach. *Scientific journal of the National Pedagogical University named after M.P. Drahomanova. Series 15 Scientific and pedagogical problems of physical culture (Physical culture and sport)*. Vol. 7 (115) 19. Kyiv, 2019. P. 65-71.
20. Prykhodko V. V., Lukovska O. L., Chernihivska S. A. Justification of requirements for the scope of special competencies of bachelors in physical education. *Scientific journal of the National Pedagogical University named after M. P. Drahomanov. Series 15 Scientific and pedagogical problems of physical culture (Physical culture and sport)*. Vol. 7 (115) 19. Kyiv, 2019. P. 71-77.
21. Prykhodko V., Salov V., Chernihivska S., Vilyanskyi V., Kravchenko K. Reform of physical education of future bachelors in the national higher education institution (competency approach): monograph; kind. the second corrected and add. Dnipro: Innovation, 2021. 350 p.
22. Prykhodko V. V., Samoilov M. G., Shabanova Yu. O. Physical culture and psychophysical training of students: from theory to practice: academic. manual. Dnipropetrovsk: NSU, 2014. 274 p.
23. Prykhodko V., Tomenko O., Chernihivska S. Educational effects of physical culture: monograph. Dnipro: Innovation, 2022. 528 p.
24. Prykhodko V. V., Chernygovskaya S. A., Dzyubenko N. I. Physical activity as the main result of physical culture. Physical culture and sport in the modern world. To the 70th anniversary of the Faculty of Physical Education. Gomel. 2019. P. 146-149.